

נידה דאורייתא – הנהגות מעשיות

הקדמה

מסמך זה נועד לנשים הנוהגות נידה דאורייתא (נידה מקראית), או מעוניינות לנהוג נידה דאורייתא, בהבנה של השלכות המעשיות של בחירה זו. מטרתו להיות ברור ופשוט ליישום, ולכן אשתדל להמעיט בדיון הלכתי ולהתמקד בהוראות מעשיות.

אין בזאת זלזול בחשיבות הגדולה של העמקה והבנה של הנושא. הבחירה לוותר על סייגים דרבנן שבעייתיים במציאות ההלכתית-חברתית של ימינו, בחירה שאני חושבת שהיא ראויה ונכונה, מצריכה הבחנה ברורה בין סייגים אלו לבין שורת הדין מדאורייתא. בשל החומר ההלכתי המועט הקיים ביחס להשלכות המעשיות של נידה דאורייתא, אני סוברת שחשוב כי אישה שבחרת לקיים אותה תעמיק ותלמד את המקורות ואת פרטי ההלכה. גם בשל הצורך האישי להבין את הנושא במידה מספקת על מנת לקיימו, וגם בשל הצורך החברתי בחידוש החומר ההלכתי העוסק בנוהג זה. עם זאת, יש גם לפשט ולהנגיש את הנוהג ובא מסמך זה לעשות זאת.

כמו כן, מסמך זה לא נועד לדון בטעמיה או בחשיבותה של קיום נידה דאורייתא, על אף שבעיני ובעיני רבות ורבים יש לכך חשיבות עליונה. דיון זה מתקיים בבמות רבות, ביניהן מאמרים בעיתונים ובאינטרנט, קבוצות שיח בפייסבוק, וכן בספרו של ד"ר דניאל רוזנק, "להחזיר טהרה ליושנה".

מסמך זה מבוסס על הלימוד שלמדתי אני, בזמן שהתחלתי לשמור הלכות נידה. בעריכה מאוחרת תוקן המסמך ונערך על פי הערותיהן של תלמידות חכמים. ייתכן בהחלט שיהיו דעות שונות ביחס למנהג, ואשמח לשמוע אותן ואף לכלול אותן בגרסאות מאוחרות יותר. פניות בנוגע לכתוב במסמך ניתן לשלוח למייל emunato@gmail.com.

עקרונות הלכתיים בסיסיים

ובכל זאת, פטורה בלא כלום אי אפשר. על כן אציג פה את העקרונות ההלכתיים הבסיסיים של טומאת וטהרת דימומים נשיים, מתוך התמקדות בהבדלים בין נידה דאורייתא לנידה בדין זבה.

1) ההבחנה בין דין נידה לדין זבה.

במקורות המקראיים, ובאופן ספציפי יותר, בספר "ויקרא" פרק ט"ו, ישנה הפרדה ברורה בין דימום נידה לדימום זבה.

נידה – דימום תקני ובריא לחלוטין, מה שנקרא "וסת" ומקורו במחזור הרחם. טומאת הנידה נמשכת שבעה ימים, כשיום הדימום הראשון הוא יום מספר 1.

זבה – דימום שאינו תקיני, ומופיע שלא בזמן הוסת. ישנם כמה סוגי זבה, בהם נדון בהמשך (ראי בהמשך חלק "דין זבה הלכה למעשה"). כיום המנהג הנפוץ הוא להחיל על כל דימום גדר של "זבה גדולה".

(2) תהליך ההיטהרות.

תהליך היטהרות מטומאה כלשהי, כפי שהוגדר במסורת הפסיקה, מחולק לשני מרכיבים עיקריים: רדת השמש (שקיעה / צאת הכוכבים), וטבילה. כך גם בנידה.

(3) האישה נאמנת.

נקודת המוצא של שמירת הלכות אלה, כפי שהיא מופיעה בגמרא, היא נאמנותה של האישה והכרתה את גופה. כדי לקיים נידה דאורייתא יש צורך להבין שביכולתה של האישה להכיר את גופה ולהבחין מתי הדם המופרש ממנה הוא דם וסת ומתי הוא אינו תקין. כמו כן, על פי מסורת הפסיקה, הכרתה של האישה את הגוף הכרחית לקביעתה של טומאת נידה, כיוון שהבנת האישה שהיא נידה היא זמן תחילת הטומאה. אם את לא יודעת שאת נידה, את לא נידה. או, בניסוח אחר, את לא יכולה להיות נידה בלי לדעת.

מלבד זאת, עלינו להיות מודעות לכך שמעמדם של כתמים בנידה דאורייתא הוא מורכב ואינו ברור הלכתית, כיוון שכתמים מלכתחילה נכנסים לגדר דרבנן. על כן ההוראה הנכונה למי שנוהגת בפרקטיקה של נידה דאורייתא היא **להימנע לחלוטין** משימוש בבגדים ובמצעים לבנים, כדי שלא להגיע לכתם המביא לידי ספק.

המחויבות למסורת הפסיקה

אבקש להדגיש כי הנוהג שקיבלתי על עצמי, אשר הוא הנוהג המוצג כאן, אמנם חסר כיוון שאינו נתמך בידיעה רחבה רבת שנים של ההלכה, אך הוא נובע מהשתדלות גדולה להיות מחויבת למסורת ההלכתית. על אף החריגה מהנוהג המקובל, אשר מאות שנים של פסיקה מעשית מתייחסות רק אליו, כאשר אני נזקקת להגדרה של מושג או תהליך הלכתי, אני משתמשת במה שהגדירו חז"ל.

לדוגמא, את זמן תחילת הנידה דאורייתא הגדירו חז"ל במסכת נידה, וזו ההגדרה בה אני משתמשת. כמו כן לגבי תהליך ההיטהרות, הוא תהליך ההיטהרות שנפסק להלכה לפני אלפי שנים. גם השינויים לכאורה שאציג כאן, מקורם מתוך הבנה הלכתית-מוסרית שמחויבת לקיום הלכה מיטבי, כאשר שמירה על הקיום המסורתי של ההלכה הוא אחד מאבני היסוד שלה, והיא מחויבת לעקרונות הלכתיים שיש להם תקדים.

נידה דאורייתא הלכה למעשה

- 1) תחילת הדימום: זיהוי הדימום הוא בתחילת זרם הדם. במסכת נידה הוגדר שיעור דאורייתא של הנידה בתור "הרגשה" - כאשר האישה מרגישה את טיפת הדם הראשונה היוצאת מהרחם. רוב הנשים כיום אינן חשות בכך, אך מי שכן - עליה להיזהר מאוד ולהקפיד הקפדה יתרה.
- 2) הכרזה: כשהאישה "מכריזה" על עצמה נידה (בינה לבין עצמה, או בהודעה לבן הזוג למשל), היא מחילה על עצמה טומאת נידה, שמשכה שבעה ימים.
- 3) ספירת הימים: יש לספור שבעה ימים מיום הדימום הראשון. "יום" – הכוונה ליום מהזריחה עד צאת הכוכבים. גם אם הדימום התחיל דקות ספורות לפני השקיעה, היום הראשון נספר, ובבוקר למחרת ייספר היום השני. את שבעת הימים יש להשלים גם אם הדימום פסק לפני כן.
- 4) הפסק: יש לוודא שהדימום הפסיק לפני השקיעה ביום השביעי. ההפסק נחשב גם אם נעשה רק כמה דקות לפני השקיעה, כל עוד את בטוחה שהדימום הפסיק לחלוטין.
- 5) במידה והדימום לא הפסיק לאחר שבעה ימים, האישה נכנסת לגדר "מושכת זיבה" (ראי בהמשך חלק "מושכת זיבה").
- 6) זמן טבילה: הטבילה נעשית בערב של היום השביעי (ליל שמיני) לאחר צאת הכוכבים¹. כלומר, אם הדימום התחיל ביום ראשון, הטבילה תיעשה במוצאי שבת. אם ביום רביעי, הטבילה תעשה ביום שלישי לאחר צאת הכוכבים.
- 7) הכנה לטבילה: את הטבילה יש לעשות ללא חציצות, בגוף נקי. חציצה היא לכלוך שאני אינני מעוניינת בו, ולכן יש פוסקים המתירים לטבול עם לק, עגילי קבע, תוספות שיער וכו'. את ההכנה לטבילה תעשה כל אחת על פי מנהגיה האישיים ולפי תחושתה.
- 8) מקום הטבילה: הטבילה צריכה להיעשות במים שלא נשאבו בנפח של ארבעים סאה² לפחות. כיום נפוץ ביותר לטבול במקווה, אך ניתן בהחלט לקיים טבילה כשרה בכל מקור מים טבעי גדול מספיק – ים, נחל, אגם וכו'.
- 9) עיון: מיד לפני הטבילה יש להתבונן בגוף ולבדוק שהסרת את החציצות ושאינו מוכנה לטבילה. יש שנוהגות לשטוף את הגוף במים לפני העיון, במקלחת או בטבילה מקדימה, ולהיכנס למי המקווה רטובות. העיון הוא חובה הלכתית אך בדיעבד אינו עילה לפסילת הטבילה.

¹ גם מי שמנהגה לטבול לפני צאת הכוכבים לו שמרה שבעה נקיים, עליה לטבול לאחר צאת הכוכבים כאשר היא נוהגת בשמירה דאורייתא. הסיבה לכך היא שתהליך ההיטהרות מורכב מרדת השמש ומטבילה, ועל כן צריך להקפיד להמתין עד שתסיים השמש לרדת. הפוסקים שמתירים לאישה השומרת זבה גדולה על נידה לטבול לפני צאת הכוכבים מסתמכים בין השאר על כך ששמש היום השביעי ירדה כבר מזמן.

² מידת נפח קדומה.

10) אופן הטבילה: בזמן הטבילה צריך כל הגוף להיות במים. יש שנוהגות לטבול שלוש פעמים ויש שנוהגות לטבול שבע, אך בכל מקרה טבילה אחת מספיקה מדין דאורייתא.
11) ברכה: יש הנוהגות לברך לאחר הטבילה הראשונה ויש שנוהגות לברך בסיום הטבילות. נוסח הברכה – "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על מצוות טבילה".

דין זבה הלכה למעשה

- 1) דימום זבה הוא דימום שאינו תקין ואינו קשור לווסת.
- 2) דימום נחשב לדימום זבה רק אם התרחש בין היום ה-8 למחזור (כלומר, יום לאחר סיום הנידה) ליום ה-18 למחזור. סה"כ ישנם 11 ימים במהלך המחזור החודשי שבהם אישה יכולה להיטמא בטומאת זבה. ימים אלה יקראו להלן ימי זיבה. החל מהיום ה-19 היא יכולה לצאת מנקודת הנחה שמדובר בווסת ובתחילת מחזור חדש שהקדימו קצת.
- 3) זיהוי הדימום: דומה לדימום נידה, זרם דם.
- 4) ימים נקיים: טומאת זבה מצריכה ספירה של ימים נקיים לאחר הפסקת הדימום, כלומר ימים בלי דימום או הכתמות מטמאות.
- 5) ישנם שני סוגים של טומאת זבה:
- 6) **זבה קטנה** – דימום שאורך יום או יומיים במהלך 11 הימים לאחר הנידה. בזבה קטנה, לאחר עשיית הפסק יש לספור יום נקי אחד.
אם דיממתי יום אחד, והדימום הפסיק לפני השקיעה, עלי לחכות יום אחד נוסף ולטבול בערב לאחר צאת הכוכבים. סה"כ משך זמן הטומאה – יומיים.
- אם דיממתי יומיים, והדימום הפסיק לפני השקיעה ביום השני, עלי לחכות יום אחד נוסף ולטבול בערב לאחר צאת הכוכבים. סה"כ משך זמן הטומאה – שלושה ימים.
- 7) **זבה גדולה** – דימום שאורך שלושה ימים או יותר במהלך 11 הימים לאחר הנידה. בזבה גדולה, לאחר עשיית הפסק יש לספור שבעה ימים נקיים ולטבול בערב היום הנקי השביעי לאחר צאת הכוכבים³. זהו למעשה הדין שמקובל לנהוג כיום על כל דימום ודימום.
- 8) ישנן נשים שמדממות דימום קטן בזמן הביזץ. אם דימום זה מסתכם בהכתמה, הן יכולות להימנע מספק טומאה על ידי שימוש במצעים ובתחתונים צבעוניים. טרם נפגשתי במקרה של דימום חזק יותר, אך כיוון שהוא אמור להתקיים, בעיני ראוי לקיים דיון הלכתי בשאלה האם דימום שכזה נכנס בגדר של טומאת זבה קטנה, או שהוא אינו דימום מטמא. אני לכשעצמי מתלבטת.

³ ר' הערה 1

"מושכת זיבה"

1. אישה נחשבת למושכת זיבה אם היא לא הפסיקה לדמם ביום השביעי של הנידה אלא המשיכה לדמם ביום השמיני ואחריו.
2. במקרה זה עליה לנהוג דין זבה על כל ימי הדימום החל מהיום השמיני ואילך. ספירת ימי הזבה תתחיל ביום השמיני, ולא תכלול את הדימום של ימי הנידה.
3. ישנן נשים בעלות וסת הנמשכת שמונה או תשעה ימים באופן קבוע. כדאי לדעת שלעיתים ניתן לקצר את הווסת על ידי שינוי הרגלי תזונה או טיפול בחוסר איזון הורמונלי. עם זאת, כמו נשים המדממות בזמן הביזץ, יש מקום לדיון האם וסת ארוכה, אצל אישה בריאה ומאוזנת הורמונלית, נכללת בגדר דימום זבה.

דחיית טבילה

אישה השומרת זבה גדולה על נידה, למעשה כבר דחתה את טבילתה, ולכן יש פוסקים המתירים לה לטבול גם מאוחר יותר. אבל יש להדגיש, כי למי שנוהגת נידה דאורייתא, הטבילה היא מצווה דאורייתא שיש לקיימה בזמן מסוים.

קיימת מחלוקת פוסקים ממושכת האם טבילה בזמנה מצווה או לא. מחלוקת זו לא הוכרעה באופן חד משמעי, אך רבים מן הפוסקים המתירים לדחות טבילה - מתירים זאת בהסתמך על כך שנדחתה ממילא לשם ספירת שבעה נקיים. היתר שכזה אינו רלוונטי למי שנוהגת נידה דאורייתא (גם במקרה והיא זבה).

מלבד זאת, אם נשווה את הטבילה למצוות דאורייתא שיש להן פרק זמן מסוים, כגון מילה (שמונה ימים מהלידה) או קבורה (ביום המוות), נראה כי מצוות אלה יכולות להידחות משני טעמים בלבד: הידור מצווה, כלומר הרצון לקיים את המצווה "ברוב עם הדרת מלך", או פיקוח נפש.

מצוות טבילה ראוי לה שתתקיים בצנעה ובפרטיות, ואין בה עניין של "ברוב עם הדרת מלך". על כן, במקרים של פיקוח נפש בלבד, כמו שבת ביישוב ללא מקווה שמסוכן ללכת ממנו בלילה, יש לדחות את הטבילה ולקיימה בהקדם האפשרי. אחרת אין לדחות את הטבילה.

תיקונים והערות

כפי שכבר נכתב, החומר ההלכתי על נידה דאורייתא חסר לאחר מאות שנים של התפתחות הלכתית אחרת. יש לפתח אותו ואת הדיון בו. אין מן הנמנע בכלל שבלימוד שלי נפלו שגיאות וטעויות, או שניתן להבין את ההלכה אחרת ממני. אשמח להערות, הארות, תיקונים ומידע נוסף

שיוכלו להיכנס לגרסאות מאוחרות יותר של מסמך זה, וכן למסמכים אחרים שיעמיקו יותר
בדיון ההלכתי, החברתי והמוסרי של קיום הלכות אלה. ניתן לכתוב ל emunato@gmail.com